

Automaty z wagami, wykład 1

Paweł Laskoś-Grabowski

7 października 2008

Wiemy, że języki regularne można definiować za pomocą wyrażeń regularnych skonstruowanych z liter, operacji konkatenacji, sumy i gwiazdki Kleenego. Wysokość gwiazdkową (*starheight*) wyrażenia definiujemy jako najwyższy poziom zagnieżdżenia gwiazdek w wyrażeniu, np. $\mathbf{Sh}((a^*bc)^*) = 2$. Wysokość gwiazdkowa języka to minimalna wysokość gwiazdkowa wśród wyrażeń opisujących ten język.

Złożoność problemu, by na podstawie danego DFA $\mathcal{A}$ określić $\mathbf{Sh}(L(\mathcal{A}))$ była nieznana do 1986, obecnie wiadomo, że jest w **2EXPSPACE**.

Można również zdefiniować rozszerzone wyrażenia regularne — korzystające również z operacji dopełnienia (a więc i przekroju). Nie wiadomo, czy istnieje język taki, że jego wysokość gwiazdkowa w sensie wyrażeń rozszerzonych jest większa od 1.

Udowodnimy, że hierarchia **Sh** dla (zwykłych) wyrażeń jest nieskończona, a nawet ścisła.

Twierdzenie 1. Dla dowolnej naturalnej n istnieje język regularny L taki, że $\mathbf{Sh}(L) = n$.

Zdefiniujemy indukcyjnie następujący ciąg wyrażeń regularnych oraz słów:

$$\begin{aligned}\alpha_1 &= (ab)^* \\ \alpha_i &= \left(a^{2^{i-1}} \alpha_{i-1} b^{2^{i-1}} \alpha_{i-1} \right)^* \\ w(1, j) &= ab \\ w(i, j) &= a^{2^{i-1}} w(i-1, j)^j b^{2^{i-1}} w(i-1, j)^j\end{aligned}$$

Oczywiście $w(i, j) \in L(\alpha_i)$ oraz $\mathbf{Sh}(L(\alpha_i)) \leq i$.

Niech K_i będzie zbiorem języków L takich, że

- (1) $\exists t \in \mathbb{Z} \quad \forall w \in L \quad \#_a(w) = \#_b(w) + t$
- (2) $\forall j_0 \in \mathbb{N} \quad \exists j > j_0 \quad \exists w \in L \quad w(i, j)^j$ jest podsłowem w
- (3) L ma minimalną **Sh** spośród języków spełniających (1, 2).

K_i jest niepusta, bo $L(\alpha_i)$ spełnia warunki (1, 2). **Sh** języków z tej klasy to $d_i \leq i$. Rozważmy zatem język $L \in K_i$, dla którego najlepsze (w sensie **Sh**) wyrażenie ma postać

$$\alpha = \sum \gamma_0^* \gamma_1 \gamma_2^* \gamma_3 \dots \gamma_{2n-1} \gamma_{2n}^*$$

gdzie suma jest skończenie indeksowana, a $\mathbf{Sh}(\gamma_j) < d_i$.

Lemat 1. Każde γ_j spełnia warunek (1), żadne γ_j nie spełnia warunku (2).

Dowód. Zauważmy, że całe wyrażenie $\beta = \gamma_0^* \dots \gamma_{2n}^*$ spełnia warunek (1). Dla parzystych γ zachodzi $\#_a = \#_b$ — w przeciwnym wypadku słowa z inną ilością „powtórzeń” słowa dopasowującego się do takiej γ miałyby różne różnice $\#_a - \#_b$. Podobnie gdyby do γ_j dla j nieparzystego dopasowywały się słowa w', w'' o różnych wartościach tej różnicy, to słowa $w_1 w' w_2, w_1 w'' w_2$ dopasowujące się do β również miałyby różne wartości tej różnicy.

Teraz ponieważ $\mathbf{Sh}(\gamma_j) < d_i$, to gdyby γ_j spełniało warunek (2), otrzymalibyśmy sprzeczność z warunkiem (3) należenia do K_i . $\square$

Lemat 2. W sumie α można wybrać taki składnik β i indeks $0 \leq k \leq n$, że podwyrażenie γ_{2k}^* w β spełnia warunek (2).

Dowód. Przypuśćmy nie wprost, że nie ma takiego k . Istnieje zatem takie j_0 , że dla $j > j_0$ słowo $w(i, j)^j$ nie dopasowuje się do żadnego z $\gamma_0^*, \gamma_1, \gamma_2^* \dots$. Rozważmy DFA rozpoznający język β o j_1 stanach. Niech $j_2 > \max(j_0, j_1)$, wtedy $w(i, j_2)^{j_2}$ jest pod słowem pewnego słowa z $L(\beta)$. Zatem dla tego słowa na ścieżce przejść rozważanego DFA musi istnieć cykl, a wtedy istnieje liczba $0 < m < j_2$ taka, że dla $t \in \mathbb{N}$ i pewnych w_1, w_2 jest $w_1 w(i, j_2)^{j_2+mt} w_2 \in L(\beta)$.

Możemy wziąć takiej postaci $j > (2n+1)j_2$ i przyjrzeć się słowu $w_1 w(i, j_2)^j w_2$. Nie jest możliwe, aby każda kopia słowa $w(i, j_2)^{j_2}$ zawierała w sobie granicę między γ_l, γ_{l+1} — granic tych jest $2n$, kopii słowa — $2n+1$. Zatem któraś trafia do pewnego γ_i lub γ_i^* , sprzeczność.

Z lematu 1 wynika dodatkowo, że nieparzysty γ nie może zawierać takiego słowa, więc musi ono znajdować się w którymś γ_{2k} . $\square$

Lemat 3. W sumie α można wybrać taki składnik β i indeks $0 \leq k \leq n$, że podwyrażenie γ_{2k} w β spełnia warunek (2'), tzn. (2) z i zastąpionym przez $i-1$.

Dowód. Rozważmy γ_{2k} wybrane w lemacie 2. Wiemy, że γ_{2k}^* spełnia (2), przypuśćmy nie wprost, że γ_{2k} nie spełnia (2'). Istnieje zatem j_0 takie, że dla $j > j_0$ $w(i-1, j)^j$ nie jest pod słowem żadnego słowa z $L(\gamma_{2k})$. Istnieje też $j_1 > j_0$ takie, że $w(i, j_1)^{j_1}$ jest pod słowem pewnego $w \in L(\gamma_{2k}^*)$.

Oznaczmy $w = w_1 w_2 \dots w_m, w_j \in L(\gamma_{2k})$ i zastanówmy się, jak jeden egzemplarz $w(i, j_1) = \underbrace{a^{2^{i-2}} w(i-1, j_1)^{j_1}}_u \underbrace{a^{2^{i-2}} w(i-1, j_1)^{j_1}}_v$ może być umieszczony w czynnikach w .

Niech w_p, w_q oznaczają czynniki, w których zaczynają się odpowiednio słowa u, v , oraz $w_q = xy$ gdzie x jest sufiksem u .

$p < q$, ponieważ w przeciwnym przypadku całe $w(i-1, j_1)^{j_1}$ znajduje się w jednym czynniku dopasowującym się do γ_{2k} . Poczyńmy następujące spostrzeżenia:

Spostrzeżenie 1. W każdym sufiksie $w(i-1, j_1)^{j_1}$ jest nie mniej b niż a .

Spostrzeżenie 2. W każdym prefiksie v jest więcej b niż a .

W całym w_q jest tyle samo a , co b , a x jest sufiksem $w(i-1, j_1)^{j_1}$. W y musi być zatem nie mniej a niż b . Więc albo y zawiera całe v (a dalej jeszcze więcej liter a), co znów daje sprzeczność, albo y jest puste. Ten sam argument stosujemy teraz do w_{q+1} , które zaczyna się tam, gdzie v . $\square$

Dowód twierdzenia 1. Pokażemy, że $d_i \geq i$, co razem ze znaną już nierównością przeciwną dowiedzie twierdzenia. Baza indukcji ($i = 1$) jest trywialna.

Rozważmy zatem $L \in K_i$ opisany przez wyrażenie α jak powyżej i wybierzmy γ_{2k} z lematów 2, 3. Wiemy, że $\mathbf{Sh}(\gamma_{2k}) < d_i$, a zatem $\mathbf{Sh}(L(\gamma_{2k})) < d_i$. Wyrażenie to spełnia warunki **(1, 2')**, a więc warunki **(1, 2)** należenia do K_{i-1} , zatem dla $L' \in K_{i-1}$ jest $\mathbf{Sh}(L') < d_i$. Oznacza to, że $d_{i-1} \leq d_i - 1$, co przy założeniu indukcyjnym $d_{i-1} \geq i - 1$ daje tezę. $\square$